

Zebercet Kendini Niçin Öldürdü?

Yusuf Atılgan bir okurun keşfedebileceği en büyük yazarlardan. Yazdıkları tekrar tekrar okundukça yeni ayrıntılar, yeni düşünceler sunan tipten. Anayurt Oteli de bu eserlerinden biri, üstelik Ömer Kavur tarafından aynı isimle sinemaya da uyarlanır 1978'de. Anayurt Oteli tek kahraman üzerinden şekillenir: Zebercet. Zebercet'in otel ile sınırlamaya çalıştığı yaşamı kadar intiharı da ilginç ve tek sebeple açıklanması da mümkün değil.

"Bir oteli yönetmekle bir kurumu, geniş bir işletmeyi, bir ülkeyi yönetmek aynı şeydi aslında. İnsan kendini, olanaklarını tanımaya, gerçek sorumluluğun ne olduğunu anlamaya başlayınca bocalıyordu, dayanamıyordu. Ülkeleri yönetenler iyi ki bilmiyorlardı bunu; yoksa bir otel yöneticisini yapabileceğinden çok daha büyük hasarlar yaparlardı yeryüzünde." (Anayurt Oteli 105) Anayurt Oteli'nin yöneticisi Zebercet, belki yeryüzünde bir hasar bırakmaz ama dayanamaz "gerçek sorumluluğun" yüküne, okurun kafasında pek çok soru işareti bırakarak asar kendini, korunaklı yuvasında, Anayurt Oteli'nde. Zebercet'e yaptığı hangi iş ağır gelir veya neyin sorumluluğunu taşıyamaz? Her şeyin Zebercet kanunlarıyla işlediği otelde istediği gibi olmayan nedir? Kendini, olanaklarını tanıyıp sevmediği için mi ilmeği boynuna geçirir? Yusuf Atılgan okuruna hediye etti bu soru işaretlerini, kendi hayatlarını da sorgulasınlar diye, dünyanın kendi korunaklı yuvalarıyla sınırlı olmadığını fark etsinler diye, düzensizliğin her zaman -kusursuz olsa dahi- düzenliliğin beraberinde geldiğini görsünler diye.

Kendi işini bir ülke yöneticisinininkine benzeten Zebercet'i gereken tüm ayrıntısıyla anlatır Atılgan: *"Orta boylu denemez; kısa da değil. Askerliğindeki ölçülere göre boyu bir altmış iki, kilosu elli dört. Şimdilerde, otuz üç yaşında(...). İki yıldır karın kasları gevşemeye başladı. Başı bedenine göre büyükçe, alnı geniş; saçları, kaşları, gözleri, bıyığı koyu kahverengi; yüzü kuru(...). Elleri küçük, tırnakları kısa; omuzları, göğsü dar. Yedi aylık doğmuş. 1930 yılı Kasımının 28'inde akşama doğru ağırları tutmuş anasının. (...)(doğduğunda) el kadar bir şey."* (Anayurt Oteli 12, 13) Zebercet insanın gözünde canlandırması pek de zor olmayan, romanda yalnız yirmi iki gününe şahit olduğumuz, sıradan bir adam aslında. Anayurt Oteli'nin sahibi değil ama işletmecisi (bu işi kendi de seçmemiş üstelik, 30 yıldır babası Ahmet Bey'in yaptığı iş daha sonra ona layık görülmüş). Fakat gecikmeli Ankara treniyle bir kadın gelir, yalnız bir gece kalır ve arkasında günlerce yollarını gözleyen bir Zebercet bırakarak oteli terk eder. Bu bekleyiş Zebercet'in tüm düzenini bozacak, onu önce cinayete sonra intihara kadar sürükleyecektir. Her ne kadar intihar sebepleri bir şekilde gecikmeli Ankara treniyle gelen kadınla ilişkilendirilebilir olsa da Atılgan'ın Anayurt Oteli'yle ilgili olarak *"Çok karanlık şeyler yazıyorum, herkes şaşıracak."* dediğini de göz ardı etmemek gerek.

“Çok karanlık şeyler yazıyorum herkes şaşıracak.”

Anayurt Otelı kesinlikle karamsar bir hava içermiyor diyebilir miyiz? Zebercet'in nadiren de olsa şahit olabildiğimiz düşünceleri bile yeterince karamsar değildir aslında. O, çoğunlukla ortalıkçı kadının uyanma saati, otele gelenlerin gerçek kimlikleri, misafir fişlerini polise göndermek gibi pek de ilginç sayılmayacak konular üzerine kafa yorar ve gecikmeli Ankara treniyle gelen kadının onda yarattığı huzursuzluk sebebiyle kapıldığı dışında bir karamsarlık göremeyiz. Aslına bakılırsa Zebercet'in bugününde bir sorun yok gibidir. Her şey onun kurduğu düzene, kolundaki saate, onun takvimine uygun olarak ilerlemektedir (elbette Anayurt Otelı'nde): *“Otelden pek seyrek çıkardı. (...)yılıda ya da iki yılda bir terziye, altı ayda bir keselenmek için hamama, dört haftada bir saç tıraşına, ayda bir (...)postaneye giderdi.”* (Anayurt Otelı 21) Üstelik sorun yaşayabileceği ne bir patronu ne bir dostu ne de bir yakın akrabası vardır, kimseye bakmakla yükümlü de değildir Zebercet. Yalnızlığı seçmesinin sebebi olarak maruz kaldığı aşağılanmalar sebep gösterilebilirse de biraz düşününce görünen gerçek onun kendi düzeninin kusursuz işlemesi için bir ikinciyanı yanında istememesidir.

O halde Atılğan'a ait bu sözü (*“Çok karanlık şeyler yazıyorum herkes şaşıracak.”*) romanın hangi parçası doğrulayacak? Zebercet'i intihara hangi karanlık sürükleyecek? Aslında sürekli ana hikâyenin kıyısında beliren hikâyecikler, okurun gözüne batmadan tam anlamıyla bu karanlığı getiriyor: Zebercet'in otel parasından çalması, polise düzenli verilen fişlere hayalî müşterileri kaydetmesi, kendini emekli subay olarak tanıtan adamın aslında kızını öldürmüş bir katil olması, mahkemesi görülen gencin eşini öldürmek suçuya yargılanıyor olması, Nail Bey'in pamuk çekirdeğine kum karıştırarak satması, Zebercet'in okul arkadaşı Ömer'in kardeşi tarafından vurulması, kumarhanenin işletmecisi Nazlı İbo'nun Çakır Hasan'ı yaralaması üzerine Çakır Hasan'ın iyileşip Nazlı İbo'yu öldürmesi ve Zebercet'in akrabalarının pek çok kavgaya/cinayete karışması, otelden havluların ve terliklerin çalınması gibi çoğu doğrudan Zebercet'le ilgili olmayan ama Atılğan tarafından ustaca romanın her köşesine yerleştirilmiş örnekler Zebercet'in yaşadığı çevre ve dönem hakkında fikir sahibi olmamızı sağlıyor. Berna Moran'ın Anayurt Otelı'ni bir başkaldırı romanı olarak nitelemesinin sebebi sözü geçen “karanlık” toplum yapısıdır: *“Zebercet yalnızlığı, iletişimsizliği, kendi psikolojik nedenlerinden ötürü daha uç noktalarda yaşar, ama sorunu genel insanlık sorunudur. Ayrıca romanın topluma dönük bir yanının olduğunu da unutmamalıyız. Atılğan haksız düzenden, sömürüden, ezilenlerden söz etmese de Anayurt Otelı bir tür başkaldırı romanıdır, çünkü dolaylı biçimde sergilediği toplum, anlayışsızlığın, acımasızlığın, şiddetin ve ahlaksızlığın yaygın olduğu yozlaşmış bir toplumdur.”* (Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış 2, 234)

Cinsel Arzuların Yarattığı Karmaşa ve Dalga Konusu Fiziksel Özellikler

Karanlık toplum yapısı dışında, cinsel dürtüleri de kahramanımızın dünyasını bir hayli karıştırır. Zebercet'in kâh ortalıkçı kadınla kâh bir yastıkla cinsel “tecrübelerine” roman boyunca şahit oluyoruz. Gecikmeli Ankara treniyle gelen kadının odasındaki hiçbir eşyanın yerini ve açısını değiştirmeden her birine cinsel birer obje olarak baktığını biliyoruz: *“Çay bardağını aldı, ışığa tutup elinde çevirdi: Bardağın kıyısında kadının dudaklarının değdiği yer*

belli belirsiz lekeliydi.(...)Bardağı ağzına götürürken gözlerini kapadı; durgun, bayat çayın kokusunu duydu; kadının dudaklarının izi sandığı yeri öptü.”(37). Başkahramanımızın cinsel tecrübeleri bunlarla da sınırlı değildir üstelik: Askerdeyken kaçak gittiği genelev ve horoz dövüşlerinde tanıştığı Ekrem’e hissettikleri de örnek verilebilir. “Cinsel arzuların yarattığı karmaşa”yı bulmak ise hiç zor değildir bu tecrübelerde. Çünkü ne randevuevindeki hayat kadını onu ciddiye alıyordur (Zebercet’i her gördüğünde “Aa küçük askerim gelmiş” demektedir dümdüz bir sesle) ne ortalıkçı kadın Zebercet’in istediği gibi (yani kapısını dinlediği öğretmen çiftin sevişmesine benzer) bir cinsel ilişki sunar, ne Ekrem beraber sinemaya gitmekten öteye götürür ilişkilerini. Gecikmeli Ankara treniyle gelen kadının odasındaki eşyalar (kadının odada unuttuğu havlu ve başını koyduğu yastık) ise elbette yalnızca Zebercet’in hayal dünyasında -gecikmeli Ankara treniyle gelen kadına dönüşerek - “tam” bir cinsel birliktelik sağlar.

“Romandaki cinayet ve intihar doğrudan cinsel arzuların yarattığı karmaşaya bağlı olarak okunmalıdır; son sahnede Zebercet’in paçasından damlayan meni, bitip tükenmeyen cinsel enerjinin en sonunda özgür kalışını simgeler. Artık üreyememenin simgesidir Zebercet...” (Gülsoy) Üreyememenin simgesi olmayı seçmesi ise bize hiç yansıtmadığı, babasına duyduğu öfke olarak yorumlanabilir. Çünkü Zebercet hem fiziksel özellikleri bakımından (*“(...)Rüstem Bey, Zebercet on altı yaşındayken, daha bıyığı bile yokken, bir gelişinde saçlarını okşayıp ‘Şıp demiş babasınıninkinden düşmüş’ dedi.”* (Anayurt Oteli 17)) hem de yaşadığı hayat bakımından (oteli babasından devralması) oldukça büyük benzerlik göstermektedir. Üstelik görünüşü sebebiyle komik bulunarak sürekli aşağılanır Zebercet. Bu görünüşü ve işi kendisi seçmemiştir fakat kendisi her ikisinden de vazgeçecek, oğluna aktarma ihtimalini de ortadan kaldıracaktır bu intihar ile.

Babasının Odasına Layık Misafir

Zebercet her ne kadar babasına bir öfke duyuyorduyorsa da intiharının bir sebebi de ona karşı kendini hâlâ sorumlu hissetmesidir. Gecikmeli Ankara treniyle gelen kadına verdiği oda, babasının ölmeden önce kaldığı odadır ve babasının bu oda hakkında bir de ricası vardır Zebercet’ten: “Oğlum Zebercet, ben ölünce olur olmaz kimselere vermezsin bu odayı. Bir otelde böyle bir oda gerek.” (9). Gecikmeli Ankara treniyle gelen kadın otele geldiğinde başka boş odalar da vardır üstelik. Kadın gittikten hemen sonra gelen emekli subay olduğunu söyleyen adam, kadının kaldığı odayı ister ancak Zebercet bu odayı vermediği gibi, 2 numaralı odayı verir adama. Yani gecikmeli Ankara treniyle gelen kadın geldiğinde aslında 2 numaralı oda da boştur. O halde neden babasının odasını vermiştir ona? Belki babasının odasında kalmaya “layık gördüğü” bu kadının kendisi için de doğru kadın olduğuna inandırır kendini Zebercet. Fakat kadının otelde tek bir gece kalıp gittikten sonra geri dönmemesi ve hatta odada bıraktığı havlusunu almaya gelen -bir yanlışlık sonucu kadının değil emekli subay olduğunu söyleyen adamın havlusunu alıp giderler- iri yarı iki adamın Zebercet’e karşı sert tutumu intihar yolunda önemli bir yol kat etmesine sebep olmuştur (elbette yine Zebercet’in hiçbir düşüncesini okuyamayız bu konuda). Çünkü bu iki adam, aşık olduğu kadının dönmeyeceğinin bir göstergesidir aslında, havlusunu almaya bile gelmeyeceğinin. Babasının odasını da “olur olmaz” bir kimseye vermiş bulunmuştur bu yüzden.

***"Sağdı daha, her şey elindeydi."* (Anayurt Oteli 108)**

Yusuf Atılgan, 3 Temmuz 1958 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan röportajında (Selmi Andak'la) Aylak Adam'ı da ölümle bitirmeyi planladığını ancak sonra vazgeçtiğini ifade etmiştir. Aylak Adam'da C. henüz yolun sonuna gelmemiştir ve toplumdan kopukluğu kendi sınırlarını çizerek değil topluma dönerek olmuştur. Bu sayede C.'nin ruhsal sorunlarla da olsa yaşamaya devam etme şansı vardı ancak Anayurt Oteli'nin Zebercet'i için aynı şeyi söylemek mümkün değil. Zebercet kendi düzenine adeta mahkûm etmiştir kendini: *"O yokken otelde kötü bir şey olacaktı gibi tedirginlik duyardı."* (Anayurt Oteli 21) Bu düzenin içinde, korunaklı yuvası Anayurt Oteli'nde öylesine özgür ve öylesine hakimdir ki kendi olanaklarına ölümüne saniyeler kala bile mücadele eder bu farkındalığıyla: *"Sağdı daha, her şey elindeydi. İpi boynundan çıkarabilir, bir süre daha bekleyebilir, kaçabilir, karakola gidebilir, konağı yakabilirdi. Dayanılacak gibi değildi bu özgürlük. Ayaklarıyla masayı itip aşağıya yuvarladı(...)"* (Anayurt Oteli 108)

Gecikmeli Ankara treniyle gelen kadının çay bardağını öper ve daha sonra üst kattan gelen bir patırtıyla yerinden sıçrayınca bardağı da elinden düşürüp kırar kahramanımız. *"(...)yerdeki bardak kırıklarına baktı. Oda bozulmuştu; kadın gelmezdi artık. Yürüdü, odadan çıkarken bir haftadır yanan ışığı söndürdü."* (Anayurt Oteli 38) Işığı söndürmesiyle başlayan ve daha sonra bu yazıda sıralanan pek çok faktörle beslenen karanlığı onu intihara sürükler. Bu öylesine bir adamın inanılmaz intiharıdır aslında. Atılgan, okurunda pek çok soru işareti bırakan romanının tek belirgin mesajını en son sayfada yine bir soru cümlesiyle verir: *"Gözleri, ağzı açık, bacakları gerilerek, çırpınarak sallanırken kollarını kaldırıp başının üstünden ipi tutmaya uğraştı. (Ne oldu? Yapmayı unuttuğu bir şeyi mi anımsadı birden? Ya da yeryüzünde tek gerçek değer kendisine verilmiş bu olağaniüstü yaşam armağanını korumak, her şeye karşın sağ kalmak, direnmek olduğunu mu anladı giderayak?(...))"* (Anayurt Oteli 108)

Kaynakça

Atılgan, Yusuf. *Anayurt Oteli*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2011.

Gülsoy, Murat. «Küçük Yağmacının Otomobil Sevdası.» *Notos* (2012): 20-25.

Moran, Berna. *Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış 2*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1987.